

KAROLINA ŻURAWSKA

<https://orcid.org/0009-0009-7244-4093>

Uniwersytet w Białymstoku / Instytut Studiów Kobietych (Polska)

University of Białystok / Institute of Women's Studies (Poland)

Działalność naukowa i upowszechniająca badania naukowe Ośrodka Badań Historii Kobiety Instytutu Studiów Kobietych w 2025 r.¹

Rok 2025 upłynął pod znakiem trzech ważnych inicjatyw zorganizowanych w ramach działalności Ośrodka Badań Historii Kobiety Instytutu Studiów Kobietych: dwóch konferencji i kolejnej edycji szkoły letniej. Realizacja tych przedsięwzięć – upowszechniających badania z zakresu historii kobiety – była możliwa dzięki dofinansowaniu ze środków budżetu państwa, przyznanemu przez Ministra Edukacji i Nauki z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki” (nazwa projektu: „Ośrodek Badań Historii Kobiety – kontynuacja II”).

W dniach 7–8 marca w sali konferencyjnej Hotelu Traugutta w Białymstoku odbyło się XV Spotkanie Członków Zespołu i Współpracowników Ośrodka Badań Historii Kobiety Instytutu Studiów Kobietych, przygotowane we współpracy z Pracownią Historii Kobiety w Katedrze Historii Kultury Wydziału Historii na Uniwersytecie w Białymstoku. Konferencja o charakterze warsztatowym poświęcona

¹ Publikacja dofinansowana ze środków budżetu państwa, przyznanych przez Ministra Nauki w ramach Programu „Społeczna odpowiedzialność nauki II”.

była następującej problematyce: *Kolekcje dokumentów – archiwalia, prasa, film jako materiał do badań biografii kobiet*. Podczas dwudniowych obrad odbyły się intensywne dyskusje wokół różnych materiałów źródłowych i podejść badawczych związanych z badaniami nad biografiami kobiet w ujęciu interdyscyplinarnym.

Pierwszy dzień konferencji zainaugurowała prof. dr hab. Małgorzata Dajnowicz (UwB), która podsumowała dotychczasowe dokonania Ośrodka Badań Historii Kobiet, zwracając uwagę na będące ich efektem artykuły naukowe publikowane w „Czasopiśmie Naukowym Instytutu Studiów Kobięcych”. W dalszej części wygłoszone zostały referaty ukazujące wielopłaszczyznowe zainteresowania badawcze prelegentów. Wiele miejsca poświęcono prasie jako medium umożliwiającemu różnorodne sposoby analizowania miejsca kobiet w dziejach. Prof. dr hab. Ewa Maj (UMCS) dokonała analizy międzywojennej polskiej prasy kobiecej pod kątem publikowanych na jej łamach tekstów z zakresu krytyki filmowej. Dr Łukasz Jędrzejski (UMCS), mgr Karolina Żurawska (UwB) i lic. Patrycja Pawluczuk (UwB) przedstawili różne zagadnienia publikowane w prasie kierowanej do kobiet w dobie Polski Ludowej i okresie transformacji na przykładzie „Zwierciadła” (wizerunki kobiet), periodyku „Ty i Ja” (wzorzec osobowy gospodyni domowej) oraz „Przyjaciółki”, „Kobiety i Życia” i ponownie „Zwierciadła” – ze szczególnym uwzględnieniem tekstów dotyczących przeobrażeń ustrojowych na przełomie lat 80. i 90. Z kolei dr hab. Olga Dąbrowska-Cendrowska, prof. UJK i dr hab. Marek Białokur (UO) wzięli na warsztat czasopisma wydawane już w III Rzeczypospolitej, aby na ich przykładzie pokazać sposoby kreowania wizerunków pierwszych dam oraz dyskurs wokół kobiet-patronek roku, ustanawianych decyzją parlamentu. Kolejni mówcy w swoich wystąpieniach skupili się już na prezentacji indywidualnych lub zbiorowych portretów kobiet. Prof. dr hab. Lidia Michalska-Bracha (UJK) opowiedziała o żyjących w XIX w. kobietach parających się sztuką, prof. dr hab. Jolanta Chwastyk-Kowalczyk (UJK) przybliżyła postać artystki i pisarki Joanny Ciechanowskiej, dr Dorota Gajda-Szczegielniak – poetki i tłumaczki Kazimiery Iłakowiczówny, dr Edyta Krzysztofik (KUL) zaprezentowała sylwetkę generał Elżbiety Zawackiej, a mgr Justyna Kowalska (UwB) przybliżyła postać Zofii Szmydtowej, historyczki i teoretyczki literatury. Uzupełnieniem tych dwóch głównych obszarów badawczych, koncentrujących się wokół prasy i biografistyki, był referat

dr Ilony Grądzkiej (KUL) o materiałach statystycznych jako źródle do badania obecności kobiet w polityce.

Drugi dzień obrad został zdominowany przez prezentacje różnych aspektów metodologicznych związanych z badaniem biografii kobiet. Dr hab. Marzena Marczevska (UJK) – wykorzystując egodokumenty – przedstawiła językowy obraz kobiecego aktywizmu i pisanie o nim na przykładzie działalności Zofii Moraczewskiej. Prof. dr hab. Małgorzata Dajnowicz (UwB) przybliżyła archiwalia z kolekcji prywatnej Marii Chwalibóg w kontekście ich wartości biograficznej, a dr hab. Beata Walęciuk-Dejneka, prof. UwS, traktując powieść autobiograficzną jako kolejną odsłonę dokumentu osobistego, zaprezentowała sylwetki dwóch pisarek: Aurelii Wyleżyńskiej i Marii Ukniewskiej. Dr Krzysztof Kossakowski skupił się natomiast na wizerunku Janiny Bem, wyłaniającym się z dotyczących jej źródeł archiwalnych. Zwieńczeniem tychże rozważań były referaty dr hab. Alicji Gałczyńskiej (UJK) i dr Marii Bauchrowicz-Tockiej, które swoje wystąpienia poświęciły analizie literatury poradnikowej kierowanej do dziewcząt (*Rady dla córki Zofii z Czartoryskich Zamoy-skiej*) i prasy kobiecej („Zwierciadło”).

Kolejną ważną inicjatywą zorganizowaną w ramach Ośrodka Badań Historii Kobiet była VII Białostocka Letnia Szkoła Historii Kobiet w Augustowie w dniach 2–9 sierpnia, której temat przewodni brzmiał: *Badania historii kobiet. Projekty indywidualne i zbiorowe, część III*. Podczas codziennych spotkań badacze reprezentujący różne ośrodki naukowe i perspektywy badawcze dyskutowali nad swoimi projektami i przedstawiali wyniki badań z zakresu problematyki historii kobiet.

Pierwszego dnia, po zainaugurowaniu VII BLSHK przez prof. dr hab. Małgorzatę Dajnowicz (UwB), większa część wystąpień została poświęcona biografiom wybranych kobiet i materiałom źródłowym umożliwiającym opracowanie ich życiorysów. Prof. dr hab. Lidia Michalska-Bracha (UJK) opowiedziała o Cecylii Dominikowskiej, prof. dr hab. Arkadiusz Adamczyk (UJK) skupił się na postaciach kobiet znajdujących się w najbliższym otoczeniu Jánosa Esterházyego, mgr Adrianna Całus-Polak (PAN) przedstawiła bazę źródłową i metodologię do badań nad biografią Cezarii Baudouin de Courtenay-Ehrenkreutz-Jędrzejewiczowej, a mgr Justyna Kowalska (UwB) opowiedziała o losach polskiej mikrobiolożki Heleny Krzemieniewskiej. Pozostałe referaty były zdominowane przez

prawniczy punkt widzenia. Dr Edyta Krzysztofik (KUL) poruszyła zagadnienie ochrony prawnej kobiet w prawie ponadpaństwowym. Z kolei dr Ilona Grądzka (KUL) zaprezentowała – w perspektywie historycznej – prawne przeobrażenia związane z prawem kobiet do edukacji. Podsumowanie rozważań wokół tej tematyki stanowiło wystąpienie dr Diany Dajnowicz-Piesieckiej (UwB), która ukazała różne sposoby kobiecego sprawstwa w stosunku do zwierząt.

Prelegenci występujący następnego dnia obrad również skupili się przede wszystkim na perspektywie biograficznej. Prof. dr hab. Małgorzata Dajnowicz (UwB) przedstawiła swoje wyniki badań nad sylwetką działaczki harcerskiej Ewy Grodeckiej, a dr hab. Izabela Lewandowska, prof. UWM – Emilii Sukertowej-Biedrawiny. Szczególnym zainteresowaniem cieszył się referat wygłoszony przez Zuzannę Stępień i Katarzynę Urbańską, przy wsparciu merytorycznym dr hab. Patrycji Jakóbczyk-Adamczyk, prof. UJK. Mówczynie podjęły się analizy wizerunku Michelle Obamy jako pierwszej damy Stanów Zjednoczonych i po zaprzestaniu przez jej męża pełnienia funkcji prezydenta. Na wątkach biograficznych skupiła się także dr Maria Bauchrowicz-Tocka, przybliżając postać Natalii Obrębskiej i jej aktywność publiczną w realiach Polski Ludowej. Z kolei prof. dr hab. Rafał Kosiński (UwB) i mgr Aleksandra Lewandowska (UŁ) zdecydowali się zaprezentować słuchaczom źródła, które można wykorzystywać w badaniach nad historią kobiet w okresie starożytności (*Kronika* Jerzego Mnicha) i ich twórczością (*Złota Księga* Antoniny Machczyńskiej).

6 sierpnia uczestnicy VII BLSHK odbyli wizytę studyjną w augustowskim oddziale Instytutu Pileckiego. W części konferencyjnej przedstawione zostały referaty związane z szeroko pojętą historią Augustowa i okolic. Wybrzmiały wątki związane z wydarzeniami Obławy Augustowskiej i działalnością Alicji Maciejowskiej na rzecz jej upamiętnienia (prof. dr hab. Małgorzata Dajnowicz, UwB), obecnością tej problematyki (i zagadnień związanych z historią kobiet) we współczesnych polskich podręcznikach szkolnych (dr hab. Marek Białokur, prof. UO) oraz biografią Beaty Tyszkiewicz, ze szczególnym uwzględnieniem związków artystki z Augustowem i terenami Polski północno-wschodniej. Później zaplanowane zostało zwiedzanie Domu Pamięci Obławy Augustowskiej.

Na kolejny dzień zaplanowane zostały referaty dotyczące biografii kobiet, ich obecności w podręcznikach szkolnych,

wykluczenia kobiet w badaniach medycznych i współczesnego polskiego ruchu odtwórstwa historycznego. Ten pierwszy aspekt wybrzmiał w wystąpieniach dr Doroty Gajdy-Szczegielniak (życiorysy Michaliny i Marii Mościckich) i dr Marii Bauchrowicz-Tockiej (losy Marii Koterbskiej i jej związki z Augustowem). Mgr Arkadiusz Maksim (UO) kontynuował tematykę podjętą wcześniej przez dr hab. Marka Białokura, prof. UO, wokół obecności kobiet na kartach podręczników do historii, skupiając się na tym, jak ukazane zostało kobiecie uwikłanie w rozwój gospodarczy Europy i świata. Mgr Patrycja Dajnowicz-Brzezik (UMB) zwróciła uwagę na genderową odsłonę badań klinicznych nad nowymi lekami, pokazując wieloaspektową dyskryminację kobiet w tym procesie. Jako ostatnia wystąpiła dr Karolina Biedka (UO), prezentując swoje wstępne wyniki badań (opracowane wraz z dr Jakubem Filipkowskim) nad obecnością kobiet w rekonstrukcji historycznej.

Ostatni dzień szkoły letniej upłynął pod znakiem referatów prowadzonych przez młodych naukowców dotyczących badań związanych z ich rozprawami doktorskimi. Mgr Daniela Klvaňová – afiliowana przy czeskim Uniwersytecie w Pardubicach – skupiła się na analizach statystycznych związanych z funkcjonowaniem kobiet w społecznościach wiejskich w pierwszej połowie XIX w., a mgr Patrycja Pawluczuk (UwB) przeprowadziła wstępne rozpoznanie zagadnień publikowanych na łamach czasopisma dla dziewcząt „Filipinka”, wychodzącego w okresie Polski Ludowej. Z kolei mgr Jakub Drażkiewicz (UwS) przybliżył słuchaczom koordynowaną przez dr hab. Beatę Walęciuk-Dejnekę, prof. UwS, internetową bazę danych, prezentującą sylwetki zapomnianych polskich pisarek. Wprowadzenia do tego projektu dokonała już poprzedniego dnia dr hab. Beata Walęciuk-Dejneka, prof. UwS, wskazując na przykładowe postaci polskich pisarek i ich twórczość, które nie dominują w dzisiejszych dyskusjach o polskiej literaturze. Mgr Damian Kozłowski (UJK) przedstawił historię tragicznej miłości Gertrudy Komorowskiej i Stanisława Szczęsnego Potockiego, wskazując również, w jaki sposób oddziaływała ona później na polską kulturę. Jako ostatnia wystąpiła mgr Karolina Żurawska (UwB) z referatem dotyczącym badań podejmowanych nad miejskim gospodarstwem domowym w Polsce Ludowej, uwzględniając zarówno dorobek sprzed 1989 r., jak i współczesne ustalenia badawcze.

Ostatnią ważną inicjatywą, która zorganizowana została w 2025 r., było XVI Spotkanie Członków Zespołu i Współpracowników Ośrodka Badań Historii Kobiet w dniach 13–14 września w Uniwersyteckim Centrum Kultury na Kampusie Uniwersytetu w Białymstoku. Program konferencji o charakterze warsztatowym dotyczył następującej problematyki: *Patriotki i obywatelki. Bohaterki w dziejach małych ojczyzn*.

13 września wybrzmiały referaty przybliżające postacie kobiet związanych na różne sposoby z lokalnymi społecznościami Augustowszczyzny i Łomżyńskiego, jak Zyta Kucharzewska (prof. dr hab. Małgorzata Dajnowicz, UwB), Krystyna Niklewiczówna (dr Maria Bauchrowicz-Tocka) i Stanisława Osiecka (mgr Karolina Żurawska, UwB). Ponadto mgr Łukasz Wiśniewski opowiedział o wywodzącej się z kręgów artystycznych Wandzie Przyjemskiej, córce malarza Henryka Siemiradzkiego, a dr hab. Beata Wałęciuk-Dejneka, prof. UwS, zwróciła uwagę na biografię pisarki Zofii Cieszkowskiej w kontekście zarysowanych przez nią w swoich powieściach strategii emancypacyjnych. Dr Krzysztof Kossakowski zaprezentował natomiast część swoich badań nad biografią paleobiolożki Zofii Kielan-Jaworowskiej, koncentrując się na jej doświadczeniach z powstania warszawskiego. Jako ostatnia wystąpiła mgr Małgorzata Kierzkowska, przedstawiając wkład kobiet w ochronę zabytków w regionie Polski północno-wschodniej.

Drugiego dnia konferencji jako pierwsza wystąpiła prof. dr hab. Ewa Maj (UMCS), w swoim wystąpieniu skupiając się na dokonaniach Zofii Antoniny Kowerskiej w kontekście jej regionalnego aktywizmu na terenie Lubelszczyzny. Z kolei dr Łukasz Jędrzejski (UMCS) dokonał analizy czasopisma dla kobiet „Zwierciadło” pod kątem propagowania wzorców kobiet-obywatelek w Polsce Ludowej. Następny referat – dotyczący wizerunków kobiet na polskich monetach i banknotach – wygłosili dr Dorota Gajda-Szczegielniak i dr hab. Marek Białokur, prof. UO. Całe to dwudniowe wydarzenie zwieńczyły wystąpienia dr Joanny Nikel (IP) i mgr Patrycji Pawluczuk (UwB), które przybliżyły postacie nauczycielek Zofii Solarzowej i Marii Kolendo.

Wszystkie wyżej opisane inicjatywy stanowią bardzo ważny wkład OBHK w rozwój badań nad historią kobiet w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem badań nad biografiami kobiet i materiałów źródłowych pokazujących wielowymiarowe sposoby prowadzenia

interdyscyplinarnych badań z zakresu historii kobiet. Stwarzały przestrzeń do dyskusji i upowszechniania wyników swoich badań oraz intensyfikowały współpracę między badaczami reprezentującymi różne ośrodki i dyscypliny naukowe.